

אישיות, הפרעות אישיות

הגדרה מקיפה: אותם תכונות של היחיד או של בני אדם בכלל המביאות להיווצרות תגובות עקביות במצבים נתונים

הגדרה ממוקדת: תפיסת העולם והעצמי של האדם אשר לפיה מתנהג מגיב ופועל מופיעה בגיל ההתבגרות ונמשכת לאורך החיים

הפרעת אישיות: תפיסת עולם עצמי והתנהגות נוקשה בלתי מסתגלת (צפויה מראש) הגורמת סבל נפשי והפוגעת באיכות חיים עם פגיעה תפקודית 'בעבודה' תעסוקה למידה, וביחסים בין אישיים 'אהבה' ההפרעה היא אגוסינטונית ולכן אין תובנה להפרעה

הפרעת אישיות מגיעה לטיפול בגלל תלונות על חוסר תפקוד, וסבל דהיינו דיכאון חרדה.

תיאוריות פסיכולוגיות של האישייות

זיגמונד פרויד

ראשון לפתח מערכת תיאורתית של מנגנונים מנטאליים לחיי 'הנפש' והאישיות

המודל הטופוגרפי: מודע, תת-מודע, לא-מודע

המודל הסטרוקטוראלי: Id – Ego - Super-Ego

Id קיים בהתחלה, הכול Id דחפים וחוסר ארגון (pleasure principle)

Ego מתפתח מתוך אינטראקציה עם הסביבה (חינוך) מאפשר תפקוד בסביבה פועל על פי (reality principle) נהוג לאמור 'כוחות אגו' הם תוצאה של התפתחות זאת, מאפשרות סף תסכול גמישות התמודדות במציאות

Super-ego מתייחס לייצוגים של נורמות מוסר ואידיאלים המופנמים דרך הפנמת חינוך והורים, מהווה התחלה של ייצוגי אובייקט (בהמשך)

המודל הדינאמי:

המודל הזה מניח קיומם של דחפים אינסטינקטיים (אנרגיה ביולוגית, החשוב בניהם הדחף המיני) דחפים אלה בעלי התמדה אנרגיה של הולכת לאיבוד הם יכולים לערער את המערכת הנפשית ולכן מודחקים ועוברים טרנספורמציה.

לדחף יש מקור, מטרה, ואובייקט,

'הזדהות' כאשר אנרגיה מושקעת באובייקט (אדם) ובכך מפנימה אותו 'קונפליקטים' אנרגיות ודחפים מנוגדים מאפרים התנגשויות בין רצונות והרגשות.

'חרדה' כאשר דחפים מאיימים לפגוע בארגון האגו'

'מנגנוני הגנה' הדחקה, השלכה, הפנמה, תגובת היפוך, בידוד, הכחשה, העתקה, רציונאליזציה, אינטלקטואליזציה, עידון,

תכנון הרצאות כל הזכיות שמורות לדר' פלד אבי
מודל ההתפתחות הפסיכו-סקסואלי:

התפתחות היא תוצאה של התארגנות דחפים ביולוגים
כל שלב מאפשר לבנות שלב מתקדם יותר מפותח יותר
כל שלב מציין השקעת אנרגיה ביולוגית בחלק אמר של האדם והגוף

'אוראלי' שלב זה הוא ראשון בגלל שהתינוק שנולד שולט רק ברפס מציצה
דרכו מתקשר עם העולם (בכי) ומתקיים (אוכל). התינוק תלתי, ילדתי,
ולכן שלב זה משקף את החלקים הילדתיים תלתיים של האישיות.

'אנאלי' שליטה על סוגרים מאפשרת, ניקיון, שליטה (בסביבה בעיקר
שביעות-רצון אחרים). חלק של ההתפתחות הקשור לאובססיביות ניקיון
דייקנות ופרפקציונאליזם.

'אדיפאלי' מתקיים משולש רומאנטי ראשון, התאהבות באם תחרות עם האבא.

'חביון' אנרגיה מופנת לכיוון חברתי למידה

'גניטאלי' מיניות בוגרת אישיות בוגרת

Eriksson התרכז בחקר הזהות והתפתחותה

זהות היא:

ייחודיות: מודעות לקיום כיחידה נפרדת
שלמות וסינטיזה: תחושת שלמות בגלל פעילות לא-מודעת של האני
אחידות והמשכיות: תחושת רצף הקושרת בין העבר להווה
שייכות חברתית: קשר לערכים ואידיאלים של החברה (גם מקצוע)

התפתחות אפי גנטית של משברים:

- 1-0 אמון, חוסר אמון – תקווה
- 1-3 אנטומיה, בושה – כוח רצון
- 3-5 יוזמה, אשמה – מטרה
- 6-11 יצרנות, נחיתות – יכולת
- 12-18 זהות, בלבול תפקידים – נאמנות
- 19-35 אינטימיות, בדידות – אהבה
- 35-50 פוריות, קיפאון – דאגה
- 50 – אחדות האני, אכזבה - תבונה

Margaret Mahler התרכזה בחקר ההתפתחות הפסיכולוגית של התינוק מנקודת מבט של יחסים עם האם 'לידה פסיכולוגית'

Autism (חודש ראשון)

Symbiosis (חודש שני)

Separation individuation (36-4 חודשים)

- Differentiation
- Practicing
- Rapprochement
- Object-constancy

Winnicott תאר התפתחות ראשונית של תחושת העצמי לדעתו בתחילה יש עצמי לא אמיתי falls self תוצאה של הערצת האם בהמשך מתעצב העצמי האמיתי לפי היחס האמיתי של החברה True self ההתפתחות הראשונית דורשת good enough mother והמעבר מעולם פנימי לחצוני נעשה בעזרת transitional object

פגיעה בכל אחד מההליכים האלה עלול להביא לבעיה בהתפתחות הפסיכולוגית

Kohut חקר את התפתחות 'העצמי' במובן של ביטחון, וערך עצמי כולל רגישות ליחס וביקורת.

הוא האמין כי אינטגרציה טובה של העצמי עם יתר ההתפתחות הפסיכולוגית (האגו) מאפשרת את יציבות הערך העצמי והביטחון העצמי. התארגנות זאת לא מובנת מאליה ועלולה להיפגע מותירה את האדם רגיש לביקורת ולערך עצמי עם הפרעה באישיות נרקיסיסטית.

בתחילה העצמי הוא לא ראשוני ולא כלול ביתר המבנה שלך האני. בגלל שאין עדיין הפרדה בין התינוק לאם העצמי הוא תוצאה של הערצת האם *grandiose self* והתחושה מהתינוק שהאם היא כל יכול מושלם דהיינו *idealized parental imago* בשלב זה יש תחושה פסיכולוגית של שלמות אידיאלית .

כמובן שמדובר במצב לא מציאותי, עם הזמן קורה *non-traumatic failures* הגורמים לבניית מבנים נפשיים משלימים המאפרים אינטגרציה עם יתר 'האני' דהיינו *transmuting internalizations*

לפי Kohut פגיעה בהליך זה גורמת לעצמי להיוותר מפוצל לא באינטגרציה עם יתר מרכיבי המבנה הפסיכולוגי המתפתח. עצמי כזה ממשיך לדרוש את סיפוקיו הראשוניים הילדותיים ופוגע ביכולת לסבול תסכול, ביקורת ולממש ערך וביטחון עצמי בוגר.

מה עלול לגרום לעצמי להתעכב ולא להתפתח?

הורה אדיש: פגיעה בהליך 'כשל לא-טראומטי' התינוק נותר 'רעב' לריגושים כדי להתמודד עם תחושת ריקנות וחוסר

הורה מגזים: הורה מגזים ביחס הערצה לתינוק אין 'כשל לא-טראומטי' כלל מתפתחת שתחושת עצמי עליון מנופח רגיש ביותר לכל ביקורת פגיעה ובתדמית, למעשה חסר כלים מנטאליים להתמודד עם כשל או תסכול הורה רעב בעצמו: הורה זקוק להערצה עצמית מהתינוק משמר בכך את

החלק הפרימטיבי של idealized parental imago

בכללותו האדם עם הפרעת אישיות נרקיסיסטית רגיש לביקורת (כועס או מדוכא בגללה) בעל הערכה עצמית מוגברת או מופחתת באופן שפוגע בתפקוד

לפי מערך אבחון תיאורי תצפיתי של DSM הפרעת אישות נרקיסיסטית כוללת

הערכה עצמית מוגזמת עם פנטזיות של כוח השפעה ועוצמה לא ריאלית

זקוקים לייחוס מיוחד, תשומת לב תמידית, עושים אידיאליזציה לאנשים המספקים להם זאת (ולהפך)

חוסר אמפטיה, מנצלים את הזולת לצורכיהם ללא רגישות או אשמה, חוסר התחשבות בנורמות חברתיות.

מתקשים לקבל ביקורת מגיבים לה בכעס, זעם, בושה השפלה דיכאון,

תלונת אופייניות המביאים לטיפול, דיכאון, מתח, חרדה, חוסר ביטחון ברקע אמנמזה של בעיות הורות (אמא) ואירועים בין-אישיים רלוונטיים

Kernberg עבד עם חולים קשים של הפרעות אישיות הוא פיתח את עקרונות פסיכולוגיית יחסי-אובייקט

אובייקט: דמות מנטאלית של אדם מלווה ברגש שמעורר

סטרקטורה: דפוסי התייחסות פסיכולוגית הם תוצאה של הפנמת יחסים

בין-אישיים ראשוניים

יחסי אובייקט: המבנה הפסיכולוגי המנטאלי נוצר מהפנמת של יחסי אובייקט

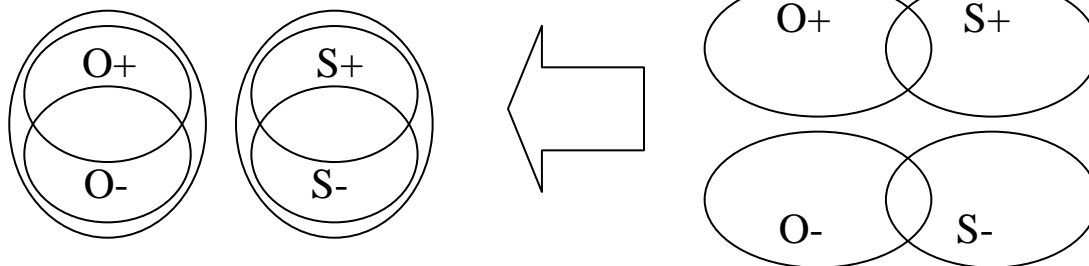
מאז הלידה כל 'יחידה' מופנמת מורכבת מ:

Object image דמות האובייקט המופנם

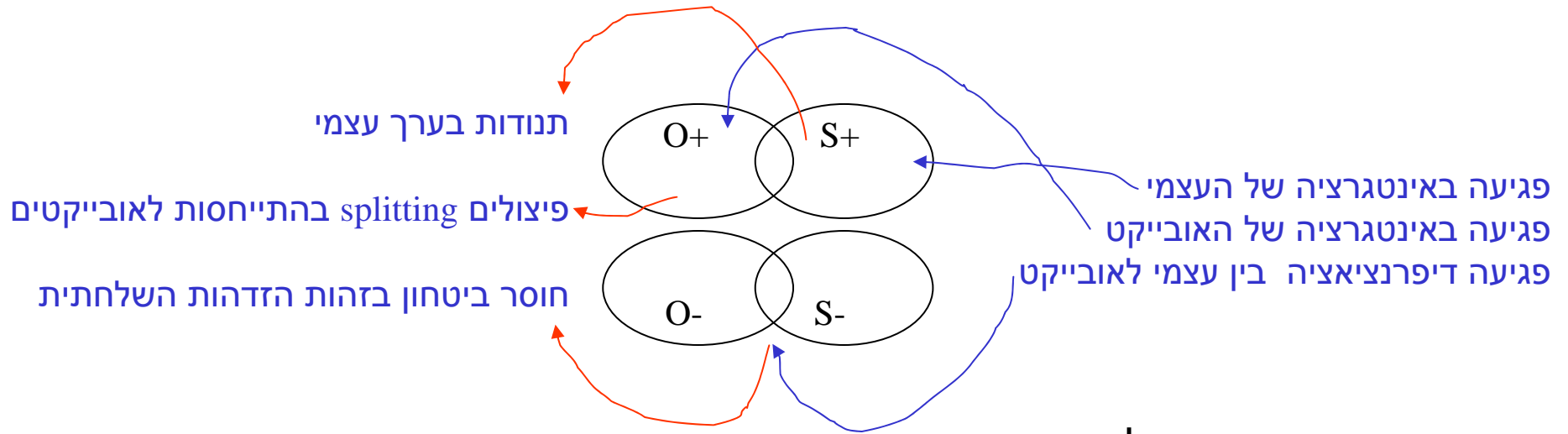
Self image דמות העצמי שהיה באינטראקציה עם האובייקט

Affective disposition ההרגשה שליוותה את האינטראקציה

מבנים נפשיים לפי Kernberg

לפי Kernberg פגיעה ראשונה ביחסים עם האם עלולה לעקב את התגבשות הסטרוקטורה הבוגרת ואז:

הפרעת אישיות בורדרילן

Borderline

יחסים בין-אישיים אינטנסיביים מתחלפים בקיצוניות משיכה דחיה
תנודות וחוסר שליטה במצב הרוח
כעס בלתי נשלט התקפים של פגיעה עצמית והתאבדות
תחושה כרונית של ריקנות ושעמום
חוסר ביטחון בשאלה של זהות עצמית ייעוד מטרות לטווח ארוך
מגיעים לטיפול בגין התנהגות אימפולסיבית הרסנית חוסר שליטה במצבי רוח בטיפול
מאיימים מניפולטיביים מעוררים רגשות חזקים במטפל מפצלים צוות מטפל

Kerenber תאר בעיות אישיות בגין הפרעות התפתחות ראשוניות כדלקמן:

<p>ייצוגים מפוצלים לטוב רע אין הפרדה עצמי אובייקט</p>	<p>חוסר אבחנה בין עצמי לסביבה פיצול מוחלט בין טוב לרע תנודות רגשיות בהתאם</p>	<p>קיבעון ברמה נמוכה</p>
<p>הפרדה חלקית בין עצמי סביבה, העצמי חלש מפוצל לא יציב</p>	<p>הפרדה חלקית ועצמית מהאובייקטים חוסר יציבות ערך עצמי תנודות בהערכה עצמית</p>	<p>קיבעון ברמה בינונית</p>
<p>בגדול התאמה למציאות ויציבות רגשית תפקודית בעיות חרדה לפי מנגנונים</p>	<p>אגו וסטרוקטורות מנטאליות מפותחות יציבות התנהגות על פי מנגנוני הגנה</p>	<p>קיבעון ברמה גבוהה</p>

Infant חצי שנה ראשונה

התינוק נולד עם מערכת עצבים פרימיטיבית ראשונית

עיוור, מוטוריקה אקראית, החזרים בסיסיים לקיום פיסולוגי, מציצה

ראשונים מעגלים רפלקסים גירויי-תפיסה-תגובה-פעולה

Primary circular reaction (Piaget)

עדיין אין פעילות מאורגנת בקליפת המוח שמאפשרת מודעות והכרה

התינוק חווה תערובת של תחושות שונות לא מאוחדות לחוויה מאורגנת

Prototaxic mode of experience (Sullivan)

התינוק כולו סתמי (ID) (Freud) דהיינו נישלט על ידי אינסטנקטים דחפים

לא מאורגנים פועל על פי עקרון, העונג,

פסיכולוגית חווה סיפוק או תסכול לפי הדחפים המסופקים.

החשיבה לפי Freud היא ראשונית primary process רעיונות סותרים יכולים להתקיים יחד, אין הגיון ולוגיקה

בחודש הראשון לחייו התינוק לא מבדיל בין עצמו לאחרים (לאמא) לא מבדיל בין פעולותיו לאלו של האם המטפלת בו, בחודש השני מתחיל לחוש במעורפל שחלק מצרכיו באים ממקרו אחר (symbiotic phase Mahler)

לדעתו של Winnicott תחושת העצמי של התינוק מתחילה דרך הערצה של האם והסובבים, מדובר בתחושה לא מציאותית ולכן false self

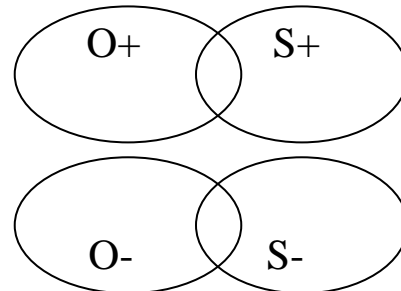
כיוון שעדיין אין הבדלה בין 'עצמי' לאחר ה-'עצמי' הוא ראשוני (rudimental) לפי Kohut העצמי הראשוני הוא grandiose self תוצאה של הערצת האם וכולל גם idealized parental imago בגלל חוסר הפרדה בין התינוק לאם

חוסר הבדלה זה גורם לכך שהתינוק יחוש טוב או רע לפי האובייקט דהיינו החלק של העולם החיצון אתו הוא בקשר, התינוק חווה עצמו כטוב כאשר השד טוב נותן חלב, ולהפך (Melanie Klein)

עוד לפי Klein עם השד (העולם) נחוזה כרע אז נוצרת תחושה שהאני רע בגלל חוסר ההפרדה עם העולם תחושה זאת שוב מיוחסת גם לעולם נוצר מעגל של 'הזדהות השלחתית' היוצר חווית עולם עוין ומסוכן (אישיות פרנואידית)

לפי Kernberg האישיות מתארגנת דרך הפנמה ויצוג פנימי של אובייקטים (ייצוגי אנשים) ושל העצמי (ייצוג העצמי) יחד עם התחושה שלוותה את המפגש ביניהם.

אצל התינוק אין הפרדה בין עצמי לאובייקט אבל יש פיצול בין טוב לרע (דהיינו אובייקט טוב = עצמי טוב ולהפך) חוויות רעות יוצרות פיצולים Splitting של הייצוגים

Infant חצי שנה שנייה

לאחר חצי שנה התינוק מתחיל לארגן את התחושות השונות, שולט יותר בתנועות, נוצרים קישורים בתאי המוח המאפשרים ארגון חווית המציאות

כבר לא מדובר ברפלקסים פשוטים, מעגלים נוירונאליים מאשפרים התנהגות מכוונת חיפוש אקטיבי בסביבה והכרת הזולת המטפל (אמא)

קיים קשר של צמידות בזמן אבל עדיין לא של סיבתיות parataxic mode לפי Sullivan

האגו Ego מתחיל להיבנות (להתפתח) מחשיפה למציאות reality principle החשיבה מתחילה להיות לוגית secondary process

ביחס אם האמה מתחילה 'הלידה הפסיכולוגית' hatching יציאה מהביצה הסימביוטית לפי Mahler כך נוצרים היחסים הראשונים עם האם, מופיעה חרדת זרים.

לפי Winnicott בשלב זה חשוב good enough mother תנאים מינימאליים של טיפול והתייחסות holding environment

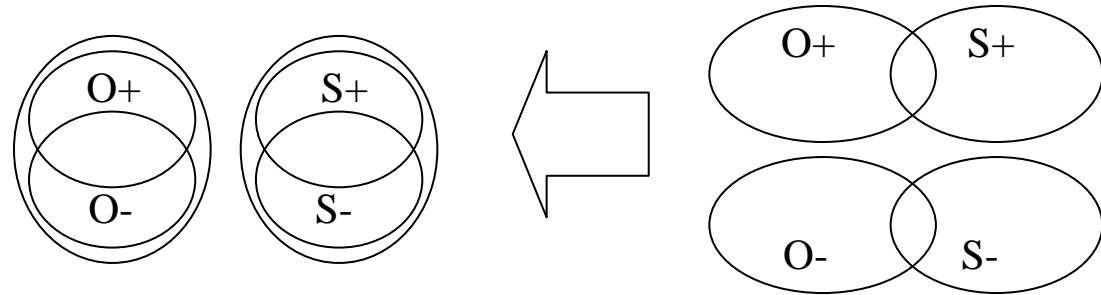
לפי Bolby יחסים ראשוניים אם האם הכרחיים להתפתחות פסיכולוגית נורמאלית bonding | attachment הם התנהגויות שבין האם לתינוק בלעדיהם התינוק עלול להיות מפגר התפתחותו תתעכב והוא אף עלול למות.

Rene Spitz חקר ילדים בבתי יתומים והראה פגיעה קשה בהתפתחות בגלל חוסר טיפול אם

לפי Erikson ההתפתחות הפסיכולוגית נעשית לפי שלבים של משברים השלב הראשון הוא משבר בין אמון לחוסר אמון trust versus mistrust במקרה של יחס טוב אימהי התינוק ירכוש תחושה של אמון בעולם, ולהפך יהיה חשדן פרנואידי

לפי Klein בשלב זה יש הבנה שהחלקים הטובים והרעים אחד הם מתחילה אמביוולנטיות כלפי הסביבה

לפי Kernberg ייצוגי העצמי והאובייקט מתחילים להיפרד, והייצוגים הטובים ורעים להתאחד

לפי Kohut המצב האידיאלי ההתחלתי בין אמא לתינוק לא נמשך לנצח האם לא תמיד מצליחה להיענות לכל צורך של התינוק מופיע כשל לא-טראומתי non-traumatic failure כשלים אלו בונים מבנים נפשיים משלימים מאפשרים ייצוג ריאלי של העצמי, ייצוג של תסכול ויכולת להתאפק

Toddler שנה שנייה ושלישית

התפתחות קוגניטיבית וזיכרון

object permanence and preoperational phase

מאפשרים ייצוג מנטאלי חפצים מופיעה חשיבה סימבולית ראשונה
עדיין לא לוגית, בולטת אגוצנטריות חוסר יכולת לראות נקודת מבט של הזולת
קיימת animism האנשה של חפצים כאילו הם אנשים.

לפי Freud חינוך לניקיון יוצר עניין סביב יציאות anal phase שליטה
לראשונה שליטה של התינוק בהורים (להכעיסם לספקם) סיב התנהגות
שליטה בסוגרים.

לפי Mahler היכולת להתרחק מהאם (רץ הרחק בדיעה שהאם תתפוס אותו)
מתחילים שלבים של practicing rapprochement חרדת נטישה
התנהגות נגיטיביסטית כהתחלה של עצמאות rapprochement crises
האם להתרחק או לחזור לזרועות האם

הפרדה טובה בין ייצוגי העולם והעצמי transitional object מנחם

לפי Eriksson משבר autonomous versus shame פתרון טוב מאפשר
התפתחות של גמישות וכוח רצון בהשוואה לנוקשות ואובססיה בכשל
פתרון המשבר

Childhood preschool

גילאים 3-5

התפתחות החשיבה הסימבולית והתפיסה מאפשר לילד לתפוס לא רק את מורכבות הדמויות האובייקטיביות בסביבתו המיידית (משפחה) הוא מתחיל גם לעמוד על טיבם של היחסים הבין-אישיים ההדדיים של ההורים

Oedipal complex (Freud)

1. הילד מבטא את אהבתו העזה לדמות האם בצורה של פנטזיה ארוטית
2. האב עומד בדרכו כמתחרה במימוש הפנטזיה
3. הילד כועס על אביו ומתעוררת מחשבה לסלקו מהדרך
4. בגין חשיבה ילדותית הילד בטוח שמחשבותיו גלויות לאב ומופיע פחד מעונש דהיינו חרדת סירוס
5. פתרון מצב לא נסבל זה מופיעה בהזדהות עם האב can't beat him join him הפנמת דמות האב והאיסורים הנלווים מאפשרים ייצוג הנורמות 'אני עליון'

Observational learning גישה התנהגותית מתארת את הקונפליקט אחרת

1. הילד מזדהה עם האבא מתוך למידה
2. האבא אוהב את האימא, לכן גם הילד מפתח זאת מתוך למידה
3. נוצר קונפליקט כנגד האבא ותחרות

התנסות מנטאלית זאת חשובה בהמשך ליחסים הטרוסקסוארליים תקינים
האובייקטים מיוצגים והיחסים ביניהם נקבעים

Erikson דיבר בשלב זה על משבר בין Initiative versus guilt פתרון טוב
של המשבר מאפשר התפתחות של התכונה 'יוזמה' purpose היכולת
לקבוע מטרה ולהשיגה

Childhood

גילאים 6-11

שלב זה מתאפיין בהתמודדות אינטלקטואלית בלמידה בבי"ס ורכישת מיומנות חברתית ביחסים בין אישיים מחוץ לבית

לפי Piaget בשלב זה מופיעה חשיבה לוגית קונקרטית ויכולת ארגון חשיבה להבין טרנספורמציה של חלל נפח ויכולת אמפטיה לראות נקודת מבט של הזולת

לפי Eriksson המשבר industry versus inferiority היכולת הנרכשת בפיתרון חיובי של המשבר competence

Adolescent

בשלב זה המתבגר כבר חושב באופן המוכר לנו formal abstract phase לפי Piaget מופיעה חשיבה דדוקטיבית אבסטרקטית גמישה ולוגית

בשלב זה באים לידי ביטוי שלבי ההתפתחות הקודמים באינטגרציה עם היכולות הקוגניטיביות החדשות, באופן פסיכולוגי מתגבשת האישיות שתלויה את האדם ביתר חיו ותקבע את התייחסותו לעצמו-אחרים ואת דפוסי תגובותיו והתנהגותו

מתחיל כיוון לזהות מקצועית identity v role confusion שוב הפרדות ונגיטיביסים אופייני לפי Mahler מאפשר את הזהות הנפרדת תוך מרד נעורים

הבגרות מאפשרת את ביטויים של כל השלבים עד אז, בבגרות המטלות כוללות תפקוד תעסוקתי יציב-גמיש ובין-אישי המאפשר אינטימיות בין-אישית כזאת שתאפשר לתמוך בדור הבא, הבאת הילדים וגידולם.

נהוג לחשוב שבעיות בתחום עבודה, אהבה, משקפים הפרעה באישיות.

חלוקת הפרעות אישיות לפי אבחנה דינאמית פסיכולוגית התפתחותית:

הפרעות עמוקות פגיעה בזהות:

בורדרלין נרקסיסים פגיעה בהיווצרות מבנים ראשוניים של האישיות עם בעיות קשות בזהות ערך עצמי יחסים בין אישיים

הפרעות של חוסר בשלות (אישיות אוראלית):

1. סף-תסכול נמוך – דיכאון חרדה כאשר לא מקבל את אשר רוצה
2. אגוצנטריות – לא מסוגל להבין צורכי הזולת מרוכז בעצמו
3. תלות – זקוק שיאמרו לו מה לעשות

הפרעת אישיות נוקשה אובססיבית (אנאלית)

עקשנות, קפדנות, ניקיון סדר, עמידה בזמנים הערכה לחוקים פרפקציוניזם צמצום רגשי קרירות רגשית רציונאליזציה יתכן חשדנות חוש צדק קיצוני

הפרעות אישיות נירוטיות (שלב אדיפאלי)

עסוק בסוגיות של מרידה-וצייתנות, עצמאות-תלות, שולט-נשלט, חוזר על סיטואציות אדיפאליות משולשים 'דון ז'ואן' 'ילד של אימה'

חלוקה לפי DSM דסקרטיבית דהיינו דמיון קליני מוזרות וגם אקסטרברטי
או מופנם

Cluster A מתאפיין במוזרות ופסיכזה

פראנואידי

סכיזואידי

סכיזופאלי

Cluster B מתאפיינות באקסטרברטיות ודרמטיות אמוציות

היסטריוני

נרקיסיסטית

אנטי-סוציאלית

בורדרלין

Cluster C מתאפיינות באינטרברטיות חרדה פחדים

הימנעות

תלות

אובסיבית

פאסיבית אגרסיבית

Cluster D אחרים

Sado maso

Self defeting